



Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier Beuk in Bilzen

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Beuk in Bilzen, Jazz Bilzenplein zonder nummer – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: nr. 4.001/73006/102.1

25/05/2022

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	5
1.3.	Historiek van het beschermings- en beheersdossier	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	5
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	6
2.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	6
2.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	6
2.4.	Juridische toestand	6
2.4.1.	Adres en kadaster	6
2.4.2.	Onroerend Erfgoed:	6
2.4.3.	Omgeving	7
2.4.4.	Water:	7
3.	Bronnen	8
3.1.	Digitale bronnen.....	8
4.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	8
4.1.	Omgevingsplan	8
4.2.	Fotobijlage	8
4.3.	Documentatie	8

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit is het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit van 'Beuk' in Bilzen. De opheffing van de bescherming kadert in de herziening van het beschermd erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van de 'Beuk' werd onderzocht in het project 'Aangetaste en verdwenen beschermingen' (2020-2021)¹. Hierin zijn beschermingen onderzocht van bouwkundig, houtig en landschappelijk erfgoed met een twijfelachtige fysieke toestand. Het onderzoek had een drieledige bedoeling:

- Nagaan wat de huidige fysieke toestand van het beschermd erfgoedobject is en in hoeverre het nog beantwoordt aan de toestand waarin het werd beschermd
- Achterhalen welke de oorzaken zijn van eventuele veranderingen
- Een beslissing nemen over de bescherming van het erfgoedobject

Het onderzoek leverde voorstellen op voor de opheffing en wijziging van beschermingen:

- 44 volledige opheffingen van beschermingen
- 1 gedeeltelijke opheffing van een bescherming
- 3 wijzigingen van beschermingen, namelijk de regularisering van de verplaatsing van een beschermd erfgoedobject

Deze opheffingen en wijzigingen worden gefaseerd uitgevoerd. Het eerste pakket dat hier wordt voorgelegd bevat beschermd erfgoedobjecten

- Die onherstelbaar zijn aangetast of verdwenen door een calamiteit
- Waarvan de erfgoedwaarden zijn verdwenen of onherstelbaar aangetast na werken die zijn vergund door het agentschap Onroerend Erfgoed of zijn voorgangers

Voor vier dossiers in dit eerste pakket wordt de opheffing of wijziging van de bescherming voorgesteld omdat het beschermd onroerend goed met toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed of zijn rechtsvoorgangers verplaatst werd en

- het beschermd onroerend goed op de nieuwe locatie opnieuw beschermd werd. De bescherming op de oorspronkelijke locatie wordt om die reden opgeheven.
- de verplaatsing noodzaakt een wijziging van het oorspronkelijk beschermingsbesluit. Het beschermingsbesluit wordt aangepast in functie van een bescherming op de nieuwe locatie.

Hierna volgen nog twee pakketten:

- bouwkundig en landschappelijk erfgoed waarvan de toestand problematisch was op het moment van bescherming
- bouwkundig erfgoed dat gesloopt is
-

1.1. Situering

Het 'tuinprieel en beuk' werden samen beschermd als monument op 6 november 1985². De beuk stond voor een tuinprieel. De beuk en het tuinprieel maakten deel uit van de tuin van de 'Dekenij met orangerie'³. Ze bevonden zich beide op het einde van de dekenijtuin

¹ Voor meer informatie over dit onderzoeksproject verwijzen we naar het online onderzoeksrapport 'Beschermd, beschadigd, verdwenen. Onderzoek en evaluatie van ernstig aangetast en verdwenen beschermd erfgoed' [<https://oar.onroenderfgoed.be/item/6378>]

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Tuinprieel en beuk* [online] <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2446> (Geraadpleegd op 20-01-2022)

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Dekenij met orangerie* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/553> (Geraadpleegd op 20-01-2022)

in de Kloosterstraat, ten oosten van de dekenij. Nu is de locatie van de bescherming deel van het Jazz Bilzenplein.

De bruine beuk bij het tuinprieel is beschermd omwille van de esthetische waarde⁴.

Het tuinprieel werd in 1991 met toelating verplaatst naar een parkje in de Demerlaan (Bilzen). Het tuinprieel werd op dat moment gerestaureerd. Een wijzigingsprocedure voor de bescherming als monument van het verplaatste tuinprieel werd opgestart, parallel aan de opheffing van de bescherming van de beuk⁵.

1.2. Historisch overzicht

De bruine beuk maakte deel uit van een pastorietuin. De dekenij, Kloosterstraat 7 in Bilzen, werd in 1840-1841 opgericht ter vervanging van een oudere pastorie. Het perceel waar de dekenij gebouwd werd had vroeger toebehoord aan de landcommanderij van Alden Biezen. Er was voordien een hof van de Duitse Orde gelegen. Het tuinprieel, oorspronkelijk een kapel, dateert uit 1749. Het deel van het perceel waarop het prieeltje en de beuk stonden sloten aan bij de tuin van de oude pastorie. Het is onbekend hoe oud de bruine beuk was.

In de jaren 1970-1980 werd het oostelijke deel van de dekenijtuin ontwikkeld met bijkomende gebouwen en parking. De zone is deel van het huidige Jazz Bilzenplein.

1.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier

In 1977-1978 was er reeds intentie tot bescherming van beuk en prieel. Een brief van de staatssecretaris Ruimtelijke Ordening en Huisvesting aan Monumenten & Landschappen van 25 augustus 1977 plaatst vraagtekens bij het beschermen van het prieel op deze plaats, gezien de ongunstige ligging bij de bestaande gebouwen in de onmiddellijke omgeving: "Het zou wenselijk zijn het prieel elders over te brengen".

Een koninklijk besluit uit 1979 over de voorlopige bescherming van het tuinprieel en de beuk verviel omdat de definitieve bescherming niet binnen de wettelijke termijn gebeurde. De beschermingsprocedure werd daarna opnieuw opgestart, wat leidde tot de effectieve bescherming als monument in 1985.

In de tuinzone waar het prieeltje en de beuk zich bevonden werden steeds meer gebouwen geplaatst (parochielokalen, schoolgebouwen,...). Vanaf minstens 1987 was de open ruimte rond de boom als parking ingericht. Op een foto uit 1987 blijkt er één dikke dode tak te zijn. Een brief van 19 oktober 1987 meldt dat er toelating voor kapping kan zijn na opheffing van het beschermingsbesluit, welke eerst moet worden geadviseerd door de KCML. Advies van KCML hierover ontbreekt in het archief (als er ooit advies werd gegeven). De boom wordt in 1988 op burgemeestersbevel gekapt omwille van veiligheidsredenen.

Het Jazz Bilzenplein werd recent heringericht. De jonge boom die zich in de als monument beschermde zone bevindt hoort bij de nieuwe pleinaanleg en is geen vervanging van de verdwenen beuk.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 2 februari 2022. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het

⁴ De historische en artistieke, in casu architectuurhistorische, waarden sloegen op het tuinprieeltje.

⁵ Onroerend Erfgoed, Digitaal wijzigingsdossier 4.001/73006/130.1, *Tuinprieeltje in Bilzen* (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022)

ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de opheffing.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

De beuk werd op 6 november 1985 beschermd omwille van de (artistieke) esthetische waarde. De erfgoedwaarden werden in belangrijke mate gemotiveerd vanuit de mooie groeivorm van de beuk en de samenhang met het tuinprieeltje waarbij hij stond. Beide waren relictten van een pastorietuin.

De boom werd in 1988 op burgemeestersbevel gekapt omwille van veiligheidsredenen. De esthetische waarde van de boom ging hierbij volledig verloren. De context van de site is gewijzigd. Het betreft een openbare parking. Er is geen herstel door middel van een nieuwe aanplant mogelijk omdat de context geen erfgoedwaarde meer heeft en de samenhang met het tuinprieeltje verdwenen is.

De bescherming van de beuk als monument wordt opgeheven, omdat de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan.

2.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De erfgoedwaarde, namelijk de esthetische waarde, is door het afsterven van de boom volledig verloren gegaan. Het beschermingsdossier van het tuinprieel en beuk, het verplaatsingsdossier van het tuinprieel en het opheffingsdossier van de beuk registreren de erfgoedwaarden die verloren zijn gegaan voldoende. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist.

2.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als monument van de beuk, Jazz Bilzenplein zonder nummer, wordt geheel opgeheven. De kadastrale percelen gevat door de opheffing zijn opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

De bescherming van het tuinprieel blijft behouden. Een wijzigingsbesluit regelt de bescherming van het verplaatste tuinprieel op de huidige locatie in het parkje in de Demerlaan (Bilzen). (Voor deze administratieve rechtzetting werd een wijzigingsdossier opgestart (4.001/73006/130.1).)

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Adres en kadaster

De Beuk heeft in het beschermingsbesluit volgende kenmerken: Bilzen, 1e afdeling, sectie M, enig blad, perceelnummer 167 A.

Vandaag is dat: bekend ten kadaster: Bilzen, 1ste afdeling, sectie M, perceelnummers 164E (deel), 167K (deel).

2.4.2. Onroerend Erfgoed:

Het 'Tuinprieeltje en beuk' zijn samen beschermd monument: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2446> (beschermd bij besluit Vlaamse Executieve van 6 november 1985)

Opheffingsdossier: Beuk in Bilzen, monument

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit opheffingsdossier over gaat.

Beschermd erfgoed:

- 'Dekenij met oranjerie en tuinmuur' is beschermd als monument: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2471> (beschermd bij ministerieel besluit van 19/04/2001)
- 'Dekenij met oranjerie: tuin': is beschermd als stads- of dorpsgezicht: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2472> (beschermd bij ministerieel besluit van 19/04/2001)

Vastgesteld bouwkundig erfgoed (op 01/02/2018):

- 'Dekenij met oranjerie': <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/16180>
- 'Klooster en school van het Heilig Graf': <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/18488>

Vastgestelde archeologische zone (op 19/02/2016):

- 'Vastgestelde archeologische zone': <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11876>

Wetenschappelijke erfgoedinventaris:

- opgenomen als bouwkundig element:
 - o 'Dekenij met oranjerie': <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/553>
- opgenomen als archeologisch geheel:
 - o 'Historische stadskern van Bilzen': <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140045>

Beheersplan:

- 'Bilzen - dekenij met oranjerie en tuinmuur': <https://plannen.onroenderfgoed.be/plannen/1110> (goedgekeurd op 29/01/2020)

2.4.3. Omgeving

Gewestplan 'Sint-Truiden – Tongeren', vastgesteld op 5/04/1977: De beuk lag in een 'zone voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen'.

Het BPA 'Bilzen Centrum' van 24/10/1991 kleurt de zone van de beuk in als 'centrumstraten en pleinen met polyvalente functies'.

Het BPA 'Bilzen Centrum' wordt aangepast via het RUP 'Bilzen Centrum – Brugstraat, Pabilo, Jazz-Bilzenplein', vastgesteld door de gemeenteraad op 03/04/2009. Het RUP regelt een aantal zaken voor het gebied 'Pabilo' (Parochiale Bilzerse Lokalen). Dit betreft de zone waar de beuk stond. Het is een afgesplitst deel van de oude dekenijtuin die als publieke ruimte werd ingericht. De zone waar de beuk stond wordt bestemd als 'zone voor stedelijk plein' (art. 8).

2.4.4. Water:

De beuk lag in de vallei van de Demer, op ongeveer 50 m van de rivier de Demer.

3. BRONNEN

Archief Onroerend Erfgoed:

Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier: DL 291, J. Gyselinck (24/02/1982), Tuinprieeltje en beuk.

Onroerend Erfgoed Limburg, Beheersarchief, DL291, 'Tuinprieel en beuk'.

3.1. Digitale bronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Tuinprieel en beuk* [online] <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2446> (Geraadpleegd op 21-01-2022)

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Dekenij met oranjerie* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/553> (Geraadpleegd op 21-01-2022)

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Dekenij met oranjerie en tuinmuur* [online] <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2471> (Geraadpleegd op 21-01-2022)

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Dekenij met oranjerie: tuin* [online] <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2472> (Geraadpleegd op 21-01-2022)

MAURISSEN R. 2019: *Beheersplan Onroerend Erfgoed: Bilzen - dekenij met oranjerie en tuinmuur* [online] <https://plannen.onroerenderfgoed.be/plannen/1110> (Geraadpleegd op 21-01-2022)

4. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

4.1. Omgevingsplan

4.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

4.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastrmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.